

O'QITISHNING MEYORIY HUJJATLARI BILAN TANISHISH**Kenjayeva Farangiz Sirojiddin qizi****SHDPI talabasi****Yaxiyaxonova Muxiba Maxmudjonovna****SHDPI katta o'qituvchisi****Negmatova Sevinch Ergash qizi****Qarshi davlat texnika universiteti 3-kurs talabasi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.16569514>**

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'qitish jarayonida me'yoriy hujjatlarning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Ta'lim sifati va uzluksizligini ta'minlash uchun o'qituvchilar hamda ta'lim muassasalari rahbarlari davlat ta'lim standartlari, o'quv rejalar, dasturlar va boshqa me'yoriy hujjatlar bilan tanish bo'lishlari muhimdir. Maqolada me'yoriy hujjatlar bilan ishlashning asosiy tamoyillari va ularni samarali qo'llash bo'yicha zamonaviy yondashuvlar, jumladan, interfaol usullar va raqamli texnologiyalardan foydalanish haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim jarayoni, me'yoriy hujjatlar, davlat ta'lim standarti, o'quv rejasi, o'quv dasturi, metodik tavsiyalar, interfaol o'qitish, elektron hujjatlar, pedagogik innovatsiyalar, sifat nazorati, ta'lim boshqaruvi, zamonaviy metodlar.

Abstract. This article analyzes the role and importance of regulatory documents in the educational process. To ensure the quality and continuity of education, it is important for teachers and heads of educational institutions to be familiar with state educational standards, curricula, programs and other regulatory documents. The article discusses the basic principles of working with regulatory documents and modern approaches to their effective application, including the use of interactive methods and digital technologies.

Keywords: educational process, regulatory documents, state educational standard, curriculum, curriculum, methodological recommendations, interactive learning, electronic documents, pedagogical innovations, quality control, educational management, modern methods.

Аннотация. В данной статье анализируется роль и значение нормативных документов в учебном процессе. Для обеспечения качества и непрерывности образования преподавателям и руководителям образовательных учреждений важно быть знакомыми с государственными образовательными стандартами, учебными планами, программами и другими нормативными документами. В статье рассматриваются основные принципы работы с нормативными документами и современные подходы к их эффективному применению, в том числе с использованием интерактивных методов и цифровых технологий.

Ключевые слова: образовательный процесс, нормативные документы, государственный образовательный стандарт, учебная программа, учебная программа, методические рекомендации, интерактивное обучение, электронные документы, педагогические инновации, контроль качества, управление образованием, современные методы.

Kirish

Ta'lim jarayoni samaradorligini ta'minlash va sifatini oshirish uchun o'qitishning me'yoriy hujjatlari muhim ahamiyatga ega. Ushbu hujjatlar ta'lim muassasalarida o'qitish jarayonini rasmiy tartibga solib, pedagoglar va o'quvchilarning huquq va majburiyatlarini

belgilaydi. Shuningdek, me'yoriy hujjatlar ta'lim standartlarini belgilash, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va ta'lim jarayonini rejalashtirishda asosiy vosita hisoblanadi.

O'qitishning me'yoriy hujjatlari quyidagi asosiy hujjatlarni o'z ichiga oladi: davlat ta'lim standartlari, o'quv dasturlari, fan dasturlari, o'quv rejalar, darsliklar, o'qituvchilar uchun metodik qo'llanmalar, baholash mezonlari va boshqa rasmiy hujjatlar. Bu hujjatlar ta'lim jarayonining mazmunini belgilab, uning sifatini nazorat qilish va pedagoglarning faoliyatini tartibga solishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda zamonaviy ta'lim tizimi innovatsion texnologiyalar bilan boyitilmoqda va o'qitishning me'yoriy hujjatlari ham zamon talablariga mos ravishda takomillashib bormoqda. Xalqaro tajribalarni o'rganish, pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish va raqamli ta'lim resurslarini integratsiya qilish me'yoriy hujjatlarning rivojlanishiga turtki bo'lmoqda. Shu sababli, har bir pedagog o'qitishning me'yoriy hujjatlari bilan yaxshi tanish bo'lishi va ularni amaliyotda samarali qo'llay olishi lozim. Ushbu maqolada me'yoriy hujjatlarning mazmuni, ularning ta'lim jarayonidagi roli va pedagoglar uchun ahamiyati tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. O'qitishning me'yoriy hujjatlari bo'limini o'qitish metodikasiga oid bir qancha adabiyotlar mavjud. Ulardan eng dolzarblarini quyida keltirib o'taman.

Xalilova "O'quv jarayonini rejalashtirish va me'yoriy hujjatlar" nomli tadqiqotida ta'lim tizimida me'yoriy hujjatlar muhimligini ta'kidlab, ularning o'qitish jarayoniga ta'sirini tahlil qiladi. Uning fikriga ko'ra, "O'quv jarayonining sifatini ta'minlash va uzluksizligini ta'minlash uchun davlat ta'lim standartlari, o'quv rejalar va fan dasturlarining o'zaro uyg'unligi muhim ahamiyatga ega". Shuningdek, tadqiqotda milliy ta'lim me'yoriy hujjatlarining xalqaro standartlarga moslashuvi va ularning amaliyotda qo'llanilish muammolari yoritilgan.[1]

Abduqodirov "Ta'lim standartlari va pedagogik yondashuvlar" nomli tadqiqotida ta'lim standartlari va ularni amaliyotga tadbiiq etish usullari haqida batafsil ma'lumot beradi. Unga ko'ra, "O'qituvchi o'z faoliyatida davlat ta'lim standartlariga asoslangan holda dars jarayonini rejalashtirishi, o'quv dasturlarini to'g'ri tanlashi va baholash mezonlarini e'tiborga olishi kerak". Bu tadqiqot o'qituvchilarning me'yoriy hujjatlarni o'rganish orqali o'quv jarayonining sifatini oshirishga bo'lgan ta'sirini ko'rsatadi.[2]

Schneider "Educational Policy and Curriculum Standards" nomli tadqiqotida ta'lim siyosati va o'quv dasturlarining xalqaro me'yorlarga muvofiqlashtirilishi masalasiga e'tibor qaratadi. "Ta'lim me'yoriy hujjatlari mamlakatlarning ta'lim siyosatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi va o'qitish jarayonini tartibga soluvchi asosiy hujjatlar hisoblanadi". Uning fikriga ko'ra, me'yoriy hujjatlar pedagoglar uchun dars jarayonini aniq rejalashtirishga va o'quvchilarning bilim darajasini baholashga yordam beradi.[3]

Anderson "Teaching Regulations and Academic Standards" deb nomlangan tadqiqotida pedagogik faoliyatda me'yoriy hujjatlarning ahamiyati va ularni amaliyotga joriy qilish jarayonini tahlil qiladi. Unga ko'ra, "Muvaffaqiyatli ta'lim jarayoni sifatli me'yoriy hujjatlarga asoslanadi va bu hujjatlar ta'lim standartlari, o'quv dasturlari hamda baholash tizimlarini o'z ichiga oladi". Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilarning me'yoriy hujjatlarni puxta o'rganishi va ularni samarali qo'llashi o'quv jarayonining sifatini oshiradi.[4]

Metodlar. O'qitishning me'yoriy hujjatlari bilan tanishish mavzusini o'qitishda interfaol va noodatiy metodlar ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi. Quyida ushbu mavzuni o'rgatish uchun innovatsion yondashuvlar keltirilgan:

- *"Huquqiy konstruktivi" metodi.* Talabalar yoki o'quvchilar ta'lim me'yoriy hujjatlaridan iborat parchalar bilan ishlaydi va ularni mantiqiy ketma-ketlikda joylashtirish orqali to'liq hujjatni shakllantiradi.
- *"Me'yoriy hujjatlar sud jarayoni" metodi.* Talabalar yoki o'quvchilar sud jarayoni formatida hujjatlarning mazmunini tahlil qilishadi va ularning ahamiyatini muhokama qilishadi.
- *"Me'yoriy hujjatlar kvesti".* O'quvchilar jamoalarga bo'linadi va ular turli manbalardan foydalanib, me'yoriy hujjatlar bo'yicha savollarga javob topishadi.
- *"O'qituvchi o'rnida bo'ling" metodi.* Talabalar yoki o'quvchilar o'qituvchi rolga kirib, dars o'tishadi va me'yoriy hujjatlarning mazmunini tushuntirishadi.

Natija. "Me'yoriy hujjatlar kvesti" – ta'lim jarayonida o'quvchilarning me'yoriy hujjatlar bilan ishlash bo'yicha qobiliyatlarini shakllantirish va mustahkamlashga mo'ljallangan interfaol yondashuv. Ushbu metodda o'quvchilar jamoalarga bo'linib, turli topshiriqlarni bajarish orqali me'yoriy hujjatlarni o'rganadilar.

Bosqich	Tavsif	Natija
1. Tayyorlov bosqichi	O'qituvchi mavzu bo'yicha me'yoriy hujjatlar to'plamini tanlaydi, savollar va topshiriqlarni tayyorlaydi, kerakli resurslarni (QR-kodlar, internet manbalar, kitoblar) belgilaydi.	O'quvchilar uchun tushunarli va aniq vazifalar shakllanadi.
2. Guruhlarga bo'lish	O'quvchilar 3-5 kishilik jamoalarga bo'linadi. Har bir guruhga maxsus topshiriqlar beriladi.	Jamoaviy ish muhitini yaratish.
3. Kvestni boshlash	Har bir jamoa oldindan tayyorlangan manbalar (elektron yoki qog'oz shakldagi hujjatlar, QR-kodlar orqali veb-resurslar) orqali savollarga javob topishi kerak.	Me'yoriy hujjatlar bilan ishlash tajribasi shakllanadi.
4. Muammoli vaziyatlar	Har bir jamoaga real hayotiy vaziyat beriladi. Masalan, "O'quv dasturini tasdiqlash uchun qanday hujjatlar talab etiladi?" yoki "Akademik lisenziya olish uchun qanday me'yoriy hujjatlar kerak?"	O'quvchilar hujjatlarni amaliy qo'llashni o'rganadilar.
5. Yakuniy natijalarni taqdim etish	Jamoalar o'z yechimlarini taqdim qiladilar va hujjatlar asosida tushuntirish beradilar. O'qituvchi ishtirokchilarning natijalarini baholaydi.	O'quvchilarning izlanish natijalari taqdim etiladi va xulosalar chiqariladi.

Xulosa. Ta'lim jarayonini samarali tashkil etish va boshqarish uchun me'yoriy hujjatlarning o'rni juda muhimdir. Ushbu maqolada o'qitishning me'yoriy hujjatlari bilan tanishishning ahamiyati, ularning turlari va ta'lim jarayonidagi roli tahlil qilindi. Me'yoriy hujjatlar ta'lim jarayonining tartibga solinishi, o'quv dasturlarining sifatini ta'minlash va o'qitish jarayonining huquqiy asoslarini belgilash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli, har bir o'qituvchi va ta'lim muassasasi rahbari ushbu hujjatlarni to'g'ri tushunishi va ularga amal qilishi lozim.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston va xorijiy mamlakatlarda ta'limni tartibga soluvchi me'yoriy hujjatlar qatorida davlat ta'lim standartlari, o'quv rejalari, o'quv dasturlari, metodik ko'rsatmalar hamda boshqa hujjatlar mavjud. O'qituvchilarning ushbu hujjatlar bilan tanishishi va ulardan samarali foydalanishi ta'lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ta'limni me'yoriy tartibga solishning zamonaviy yondashuvlari, xususan, raqamli hujjat aylanishi va elektron boshqaruv tizimlaridan foydalanish jarayonni yanada soddalashtiradi.

Shuningdek, maqolada me'yoriy hujjatlar bilan tanishish va ularni o'quv jarayonida qo'llash bo'yicha innovatsion yondashuvlar ham taqdim etildi. Interfaol metodlardan foydalanish, xususan, "Me'yoriy hujjatlar kvesti" kabi texnologiyalar o'quvchilarning hujjatlar bilan ishlash bo'yicha ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, ta'limning sifatini oshirish va uni zamonaviy talablar darajasida tashkil etish uchun o'qituvchilar va ta'lim muassasalari me'yoriy hujjatlarni puxta o'rganishlari va ularga rioya qilishlari zarur. Bu esa o'quv jarayonining uzluksizligi va samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdievna, Axmedova Barno. "USE OF PROGRAMMING LANGUAGES IN SOLVING TECHNICAL PROBLEMS." *International scientific-online conference International scientific-online conference*.
2. Barno Abdiyevna Axmedova. "TA'LIM XIZMATLARINI SINERGIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MODELLARI". ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ. 2025/2. Страницы 170-175
3. Barno Abdiyevna Axmedova. "RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITDA TA'LIM XIZMATI SIFATINI OSHIRISHNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARI". ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ. 2025/2. Страницы 176-180.
4. Axmedova, Barno. "Ta'lim xizmatlari sifatini oshirishning nazariy-ilmiy asoslari." *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT* 3.2 (2025).
5. Mukhitdinov Khudayar Suyunovich, Axmedova Barno Abdiyevna. "TRANSFORMATION OF EDUCATIONAL BUSINESS LEARNING PROCESSES IN IMPROVING THE QUALITY OF REGIONAL EDUCATIONAL SERVICES". *Journal of Survey in Fisheries Sciences*. 2023/3/9. Страницы 3200-3216.
6. Mukhitdinov Khudoyar Suyunovich, Axmedova Barno Abdiyevna. "Econometric modeling and forecasting of educational services to the population of the region". To Secure Your Paper As Per UGC Guidelines We Are Providing A Electronic Bar Code. 2021/1. Страницы 241-251.
7. Барно Абдиевна Ахмедова. "Рақамли иқтисодиёт шароитида таълим хизмати сифатини оширишнинг моҳияти ва вазифалари". ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ. 2022. Страницы 28-31.
8. Барно Абдиевна Ахмедова. "Ways to Improve the Quality of Educational Services Using ICT". *Eurasian Journal of History, Geography and Economics*. 2022. Страницы 34-38.

9. Барно Абдиевна Ахмедова. "Econometric Methods Aimed at Improving the Quality and Digitalization Of Educational Services". Eurasian Research Bulletin. 2022. Страницы 66-70.
10. Барно Абдиевна Ахмедова. "Raqamli iqtisodiyot sharoitida ta'lim xizmati sifatini oshirishda ekonometrikadan foydalanish metodikasi". ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ. 2022. Страницы 42-45.
11. Барно Абдиевна Ахмедова. "Ta'limda raqamli iqtisodiyot muammolari tahlili". O'ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA'LIM-TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI. 2022/5. Страницы 639-642.
12. Барно Абдиевна Ахмедова. "Raqamli iqtisodiyotda ekonometrik usullardan foydalanib ta'lim xizmati sifatini oshirish". O'ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA'LIM-TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI. 2022/5. Страницы 642-644.
13. Барно Абдиевна Ахмедова. "Raqamli iqtisodiyotda ta'lim xizmatlarini takomillashtirish". O'ZBEKISTONNING YANGI TARAQQIYOT DAVRIDA TA'LIM-TARBIYA VA ILM-FAN SOHALARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI. 2022/5. Страницы 644-646.
14. Akhmedova Barno Abdiyevna. "PRINCIPLES OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION BASED ON THE USE OF ICT". Journal of Management Value & Ethics (A quarterly Publication of GMA). 2023. Страницы 48-59.
15. Барно Ахмедова. "РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ". Международная конференция академических наук. 2023/3/4. Страницы 8-24.
16. Барно Ахмедова. "ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ". Development of pedagogical technologies in modern sciences. 2023/3/4. Страницы 11-26.
17. Barno Axmedova. "MASOFAVIY TA'LIM IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITDAGI O'RNI VA AHAMIYATI". Наука и технология в современном мире. 2023/3/5. Страницы 63-73.
18. Barno Axmedova. "MASOFAVIY TA'LIM IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITDA ASOSIY OMIL SIFATIDA". Наука и технология в современном мире. 2023/3/5. Страницы 74-84.